

Antoni Vila Arrufat, pintor

JORDI BONET I ARMENGOL

La pintura ha estat històricament una possibilitat de referència i d'acostament a la realitat de les persones i dels pobles. Pel retrat i per les grans composicions murals, ens ha explicat detalls quotidians i a la vegada les tendències i moviments que han anat configurant països i realitats universals.

Avui, la tecnologia ens deixa de cara al demà la imatge i el so, amb el moviment fàcilment reproduïble, però possiblement mancats del testimoni que hi aporta l'artista, malgrat la subjectivitat inherent a l'obra humana.

Per això és important que Catalunya hagi tingut homes dotats que hagin dedicat el seu art, és a dir, el seu do de comunicació amb els altres, aportant a les generacions futures, el record viu de la seva experiència.

Antoni Vila Arrufat, és possiblement un dels artistes que millor representa amb la seva obra la Catalunya de la major part del segle XX, gràcies a una obra sòlida que ens parla des del llenguatge de fill de ciutat industrial com Sabadell, de la imatge d'una Catalunya que s'esforça a progressar, amb el treball anònim dels obrers.

També ens presenta el paisatge del seu Vallès, amb les muntanyes i vegetació pròpia, tant com amb les figures dels seus, el pes de la família i el que ella representa i, finalment, amb el retrat de personatges que han tingut una influència en el desenvolupament del país, tot el seu conjunt.

La seva pintura és profunda, pensada i sospesada.

Hi ha, al costat d'una facilitat extraordinària per captar la imatge i el color, tot un esforç per tal de transmetre la sensibilitat tan captivadora de la seva bonhomia.

Es feia estimar, i era realment estimat. Qui pot dir si mai s'havia enfadat? He sentit dir que una vegada va rebotrer per terra la paleta que quedà trencada. Això és tot el que en una vida tant llarga se'n ha pogut recordar.

Pintant era feliç i així ho ha pogut fer anys i anys i transmetre amb la seva obra tota una bondat, que era alhora, missatge i ideal. Tant si treballava en el retrat com en el paisatge, amb el model humà o amb la natura, hi ha una flaire de net, de senzillesa, de franciscanisme que sap copsar, tot el que poden abastar els ulls: cromatisme, clar-oscuro, llum i joia de viure. Com el cant a qualsevol germà, flors, animals o persones. I tot reposadament, sense neguit, encara que amarat de passió i d'amor.

A la seva primera exposició, l'any 1922, el crític Joan Sacs, ja el qualificà, de que sabia «aprofundir en les coses» i digué «era capaç de dir grans coses per mitjà de l'art», o «de pintor de debò».

A tota la seva obra, però en gran manera en els seus murals, el dibuix és consubstancial a Vila Arrufat, tant si és un apunt, un cap d'infant, d'una dona, d'un vell; la figura humana, hi és tractada des del realisme, fins a l'esboç lliure, i esquemàtic.

Una línia fina, o fortament ombrejada, ressegueix formes, terses o suaus; cabells al vent, ombres fortes o que s'insinuen. Fa pensar en els grans mestres del Renaixement o contemporanis, però sempre hi ha —sia amb el llapis o el pinzell— la referència familiar: l'esposa, els fills, els pares, el paisatge urbà industrial de Sabadell, els xiprers, les olive-res, el Vallès. Segurament, el seu viatge a Itàlia el 1923 —pensionat per l'Ajuntament de Sabadell— feu madurar i assimilar el que allí va descobrir-hi. A més, això el feia entrar en el cercle, en que restaria fidel tota la vida, i que l'entronca amb el Noucentisme. Penso que Vila Arrufat va iniciar amb il·lusió els seus murals a Sabadell, amb l'altar de Sant Roc i Sant Sebastià de Sant Fèlix (1925), destruït el 1936, i que hi continuà, amb l'altar de la Mare de Déu de Montserrat de l'església de la Puríssima (1925-1928).

Després, els plafons del pavelló del Gremi de Fabricants de Sabadell de l'Exposició Universal de Barcelona (1929), en la realització del seu col·laborador, deixeble i amic en Josep Vives. És un collage amb teles, resultat en un cert cubisme, que és una troballa notable.

Aquestes primeres obres murals, foren fetes sobre tela, però la superació i la fita, era endinsar-se cap al fresc, que no vingué fins el

1930, amb l'altar de la Pietat de Sant Vicenç de Jonqueres de Sabadell —que es destruï el 1936— per finalment emprendre, el 1935, el gran fresc de la Trinitat, de Vilafranca del Penedès. Els temes de la Nativitat i de l'Anunciació amb el Crist voltat d'àngels, mostren el Mestre ja en la plenitud, encara que manquen les grans composicions, posteriors al 1940.

Un dels aspectes més importants a subratllar d'Antoni Vila Arrufat, és la seva aportació a la decoració mural, i d'una manera especial la pintura al fresc, desplegada principalment en l'art sacre. A través de les grans composicions murals, ha continuat l'Església a Catalunya, la tradició del lligam amb els seus artistes. Vila Arrufat amb Josep Obiols en són els exemples més destacats durant aquest mig segle.

No pas tots els artistes han estat capaços d'esmerçar el seu esforç, enfilats en una bastida per donar vida i color a unes parets; amb el temps just per tal que l'estuc no perdi la seva frescor. Aquesta tècnica demana un esforç gran de preparació i sobretot una seguretat en el traç i en el pinzell i un estudi acurat dels resultats de cada color.

En les hores de l'ofec de la maltempsada de la guerra civil, feu la promesa d'emprendre la decoració mural de Sant Sebastià de Montmajor, i possiblement pensava que en refer-se el Santuari de la Mare de Déu de la Salut de Sabadell, podria aportar-hi el seu art, tal com un altre ex-vot de l'edat mitjana.

El 1940 en col·laboració amb l'escultor Enric Monjo i l'arquitecte Llusí Bonet i Gari, es presentaren al concurs convocat per emprendre la nova execució del presbiteri de l'Església del Sant Esperit de Terrassa, que havia de substituir el gran retaule barroc que havia destruït el foc de la revolució el 1936.

Sóc testimoni del treball enfebrat de presentació del projecte curiosament delinat per l'arquitecte i modelada la maqueta amb uns bocets extraordinaris d'Enric Monjo i el color que Vila Arrufat hi aporta, tot dibuixant àngels i altres figures, en una deliciosa composició.

Després, vingué un lent treball d'estudis al natural, de figures i drapajats, composant una simfonia d'éssers envoltats del celatge, de l'or refulgent de les corones, dels encensers i dels filacteris, amb els cants de l'Al·luia i del Sanctus.

L'enorme superfície d'aquells absis, per damunt de la valenta volumetria dels Sants, presidida per l'imatge de Maria, que Monjo esculpí i policromà, es completa enlaire per l'esclat dels nous cors d'àngels, la representació de les Virtuts teologals i la figura de Déu Pare Creador, que en centra el conjunt. L'Esperit Sant, bellament executat per Monjo, i la figura del Crucificat, presideixen el cor, digne de la tradició escul-

tòrica dels mestres del Gòtic, del Renaixement i del Barroc, amb l'altar cobricel·lat per un cimbori-baldaquí de ferro daurat que suporten columnes de marbre vermellós, que és un encert de disseny arquitectònic.

Gairebé un parell d'anys, amb alguns dies de repòs, Vila Arrufat s'enfilà, dia rera dia, a la bastida, mentre l'estuc s'anava extenent de dalt a baix, des de les voltes i les parets, limitat pels arestons i les llunetes. És una de les dificultats del fresc, l'haver de treballar, sense poder més que fragmentàriament veure el què es fa, fins que retirada la bastida ja és gairebé impossible retocar res.

Ara, cinquanta anys després, pot afirmar-se que l'obra del Sant Esperit de Terrassa, és una de les més grans manifestacions de l'art sacre d'aquest segle a Catalunya.

La intervenció a Sant Sebastià de Montmajor (1945-1952) és quelcom ple d'intimitat. Hi ha tota la pau familiar, evocadora del dur treball de la terra al llarg dels segles. Sembla com si el temps s'hagués aturat, com si els conreus o l'arbrada, sempre els mateixos, sempre diferents, malgrat la successió de cada estació de primavera a primavera, hi anessim desfilant. Més encara, car allí hi ha una aportació tècnica important. L'estuc és de to terrós, damunt del que amb grisalles i veladures s'hi perfilen les escenes de la vida del Sant.

De jovenet, Vila Arrufat, amb altres companys sabadellencs, descobrí l'indret, on després hi disfrutaria d'una casa, que havia estat pagesa i que es convertiria en habitatge i taller, al costat dels pares i els fills petits, envoltat després pel veïnatge d'amics amb els fills, els néts i besnéts, que alegrarien la seva llarga vida patriarcal. Els xiprers i les alzines, el Farell i, sobretot, la Mola de Sant Sadurní anirien passant, sense cap mena de cansament pels ulls del pintor, enamorat del paisatge, serè, però també esquerp dels cingles veïns, en una intensitat de vida, amurada de fe i de treball.

Més de vint anys de treballs on el fresc hi serà present; l'últim serà a la parròquia de la Puríssima Concepció de Sabadell (1942-1953) gairebé on s'havia iniciat en els murals. El Crist, entre Sant Joan i Maria Magdalena, d'entonació blavosa amb una tècnica resultant de la seva experiència personal amb grisalla.

Els murals continuen però sobre tela. Cal subratllar la Sala de Música de la Casa Bartomeu a Pedralbes (1949). La temàtica és clàssica: el Parnàs, Orfeo i Eurídice, que per ella sola és d'una composició i finor de línies de gran mestre. La cançó popular, la música religiosa i l'evocació pastoral de la sirena i el pastor, del mar i la muntanya de l'Empordà, de Joan Maragall.

Les composicions de la història del Santuari de la Salut de Sabadell,

realitzades sobre tela damunt de les superfícies planes de les parets són el complement realitzat entre 1958-1962, de la important composició al fresc de l'absis. Entre 1944-1952 realitzà amb ma mestra aquest conjunt, amb els estols d'àngels que prexideix la Santíssima Trinitat, amb escenes de la Mare de Déu.

I, finalment, una obra ben important a la que dedicà l'esforç il·lusionat, que en certa forma constituïa un reconeixement de la qualitat de la seva obra: la Sala de la Ciutat de l'Ajuntament barceloní, amb episodis històrics que emmergeixen des de la Barcelona romana, a les suggerències de la Barcelona industrial i la visió del romànic de Sant Pau del Camp, a la rebuda dels Reis Catòlics a Colom.

La dedicació al gravat en les seves diverses tècniques, aiguafort, vernís tou, punta seca, xilografat i litografia foren també procediments conreats per Vila Arrufat. Iniciat com autodidacte, maldà per posar la tècnica al servei de l'expressió, realitzant tot un seguit de troballes que des de la seva càtedra de gravat a Llotja, pogué ensenyar als deixebles.

I no cal dir la seva gran obra de pintura de cavallet, entre la que cal destacar el retrat. Només amb l'exemple d'una obra excepcional, l'abat Marcet (1944), n'hi ha prou per definir a Vila Arrufat com un dels grans mestres catalans de la pintura.

Aquest darrers anys el Mestre continuava pintant. Encara se'l podia veure assistint als plens de l'Acadèmia de Belles Arts de Sant Jordi. Al seu estimat Sant Sebastià de Montmajor respirava l'aire net i la llum que li portava la serenor que l'havia acompanyat tota la vida des de la joventut a la maduresa i ara amb els records de la vellesa l'anava acostant a la vida de la glòria que havia intentat mostrar amb els estols angèlics la seva pintura.